

Ko dommká'dd jeäll da vuáitt puârast, tuejjeep AA'SŠID VUÕI'ĜĜEST.

Ooccâp õõutâst tän peei'v vaiggâdvuõdi sâjja pue'ttiäi'j vuei'ttemvuõdid.

Koo'ddin lij lä'ddlai argg da Lää'ddjânnam pue'ttiäi'ĝĝ. Koo'ddi tää'rkmõs tuâjjan lij ainsmâ'tted, što kää'ddest vuáitt põrggâd, tuâjj ri'jttai da škooultõõzz tää'ss lij nu'tt pue'rr, što jeä'vvsid pue'ttiägga uu'det huõlĳkani tõi'st, koon árra Lää'ddjânma sâtt šõddâd.

Škooultõõzz da jie'llemviõgg lââ'ssen kää'dd â'lĝĝe pâ'stted va'stteed määngid äi'ĝĝen jõnn kõiõččmõõžžid: mä'htt ââ'nnepp huõl huállainsmâttmõõžžâst, energijaiõččvârrsažvuõdâst, äimmõsmuttâz tuâsttmest, luâttjaukki ârstâttmõõžžâst di staa'nes da tiõrvvsallaš jie'llem ainsmâttmõõžžâst.

Ko tääll šâdd, pue'ttiäi'ĝĝ čuâvv

Pue'rmõs nää'll ainsmâ'tted tõi'n, što kää'ddest lij pue'rr lee'd, kääzzkõõzz toi'mmje da pue'ttiäi'ĝĝ kuâsttai čuõvveen, lij tõi't, što kää'ddest lie põrggâz da tuâjj käunnai. Koo'ddin raajât jie'llemviõgg jiiijâz raavâsvuõdin vue'ljee'l.

Kää'ddest âlĝĝ ââ'nned huõl vasttõõzzlaž täälltuõ'll'jummses, da kää'ddnii'ĳĳi kâ'sšel fe'rttai še smiõttâd. Tõi'n diõtt vuâsttlâ'stpep kâ'ddpiiid, ĳiiddâlmpiid da mäâusai pââ'jummsid. Piidtummuž âlĝĝ vue'leed pâi te'l, ko tõi't lij tääl peä'lnn vuei'tlvaž.

Jõs põõrgâsneĳ pi'rĝĝad, mij puk pi'rĝĝeep

Põrggasi miârktõõzz kâdda ij vuei't pâi'lteâddeed. Kokoomus lij Lää'ddjânnam miõttlummuš peällõk põõrgâsnii'ĳĳid. Kâ'dd âlĝĝ tuejjeed puk hiâlptem diõtt põõrgâsnii'ĳĳi toi'mmjummuž da voudda pääccmõõžž. Lää'pp-prosee'ss â'lĝĝe lee'd ja'ttel da njue'bžžel. Koo'ddin âlĝĝ vä'ldded ââ'nma lââ'pp-prosee'ssi ĳiõtt'tõõllâmâi'ĝĝtâ'ĳĳõõzz. Kää'dd â'lĝĝe ta'rjjeed lââ'pp- da vuâ'pstemkääzzkõõzzid põrggsid õõut luunĳ vuâđđjurddi mie'ldd.

Tuâjj- da jie'llemvue'ĳĳ-kääzzkõõzz serddje ee'jjvaajtõõzzâst koo'ddi va'stteemnalla. Kää'dd, pääiĳkla põrggâz da ämmtallaš škooultõs fe'rttje õõutâst ainsmâ'tted, što põrggsi tuâjjviõkktaarb da jee'resnallšem tuâjjtâttmõõžž kääzzkõspâlggaz kaaunâ'tte, što nu'tt määngas vuâžžâ jiiõccseez tuâj ko vuei'tlvaž.

Škooulin šâdd Lää'ddjânnam pue'ttiäi'ĝĝ

Haa'leep ainsmâ'tted tõi'n, što čuõvtõs lij ta'rjjeemnalla juõ'ĳĳi'žže da što škooultõõzz tää'ss oudppeâmmast nuu'bb tässa lij pue'rr juõ'ĳĳ kää'ddest.

Ouddpeâmm âlĝĝ lee'd õll täss'saž. Kokoomuuzz ku'ĳes äi'ĝĝkõõsk täävtõssân lie ouddmâtt'tõõzz veeidummuš kuei'tekksi'žžen da juõ'ĳĳ päänna vuâžžmõš ouddpiõmmu mäâimõõžžâst kooum ee'jj ââ'jjest. Privatt oudppeâmpaai'ĳĳid âlĝĝ ta'rjjeed kääzzkõs-setee'lid.

Vuâđđskooul âlĝĝ lee'd staani da tiõrvvsallaš, jeät-ga to'ben primmu ĳeeu'summuž. U'čtee'l â'lĝĝe vuei'tted kâssjõõttâd heâmmemjâlštõõttmõ'sše. Joukkšorradvuõđ â'lĝĝe lee'd suâppi da tuârjj fe'rttai lee'd ta'rjjeemnalla tõi'n taarbšee'jid. Škooul âlĝĝ ainsmâ'tted tõi'n, što to'ben valmštõõvât ri'jttjeei lookkâm- da ĳee'rjtemtääidaivui'm.

Lookkjiškooul da ämmtallaš škooultõs â'lğge ta'rjjeed pukid vaalmâšvuõdid pi'rğgeed jie'llmest ooudârra. Mätt'tõõttihuall âlgg pâ'sttded tuärjjeed mätt'tõõttji pue'rrvââjmmõõžž. Ämmtallaš škooultõõzzâst âlgg ainsmâ'tted jm. tøn, što kõõsktummsi mie'rid kie'ppeet da mätt'tõs šâdd vuõss-sâjjsânji â'lddâârram-mätt'tõssân.

Staa'nes kâ'dd

Dommkââ'ddest âlgg lee'd staani jie'lled da liikkeed. Uu'lec-čuõvtummšest, jââttlõkstaanvuõdâst da šõddmõš-staanvuõdâst âlgg ââ'nned huõl. Ko narod âkkââvv, âlgg ââ'nned huõl jeä'rben cõgldõõzzte'mesvuõdâst da âkkõõvvâm oummui jâlstummuž staanvuõdâst. Koo'ddin fe'rttai ââ'nned huõl va'rjõõttmõõžžâst da pâstlvažvuõdsteez suejjeed kriittlaž infrastruktuur kriisvuõ'jjin.

Gâârdin âlgg kiiddted vuâmmšummuž tõõzz, što veä'lšõs vuu'did räâuhtet põrggsi, kameravalvvâm, pââ'lez da värddjee'ji â'lddâârrmõõžžin. Vuu'did âlgg plaaneed nu'tt, što veä'lšõs vuu'd jie šõõdd. Jeä'p priim jenḡõõvvâmouddnummuž. Kââ'dd va'steemnalla lij jeä'rben jenḡõõvmmõõžž ouddkiõ'tte cõggâm.

Kulttuurin da liikkummšin šõddeet šiõgg aarg

Kâ'dd fe'rttai ta'rjjeed vuei'ttemvuõdid liikkeed, staarjõõttâd da naaudšed kulttuurâst, leäi kõõččmõõžžâst päärnaž, nuõrr, piârrgallaš ooumaž le'be ââ'kkõoumaž. Arggliikkummuš âlgg lee'd hiâlpp da vääi'vtem. Staarjõõttâmõhthtõõzz lie vääžnai da õhthtõõzzin â'lğge lee'd vuei'ttemvuõd ââ'nned koo'ddi sõõ'jid.

Juõ'kk päärnast da nuõrâst âlgg lee'd vuei'ttemvuõtt uu'ccmõsân õõut jiõccses suâppi staarjõ'sse. Nuõri jiõn âlgg kuullâd kââ'ddest da nuõrituâj vaaiktemvuõd âlgg ouu'deed õhttsažtuâjast õhthtõõzzi-da seä'brrkoo'ddivui'm.

Kâ'dd âlgg vuei'tlvâ'sttded kââ'dd puu't'tem kulttuur lââ'ssen še jiõččtäâttlai aktiivlažvuõd. Päaikla kulttuurtoi'mmjeei â'lğge piâssâd kuâsttjempâjja uu'leckoovâst da kââ'dd sõõ'jin. Haa'leep ââ'nned ke'rjppõõrtid puki vuäžžamnalla.

Koo'ddin fe'rttai vä'ldded lokku jeä'rben âkkõõvvâm oummui kääzzkõõzzid da ââ'kk-ke'nnvõs plaanummuž. Õll täss'saž âsttââi'j kääzzkõõzzivui'm cõõggât ooudpeä'lnn še tiõrvâsvuõttkääzzkõõzzi taarb. Kääzzkõõzz da teâtt â'lğge lee'd vuäžžamnalla še si'jjid, kook jie ââ'n digitaal'laž aparattid. Kâ'dd da tøn pue'rrvââjjamvu'vdd fe'rttje tuejjeed õhttsažtuâj pue'rrvââjmmõõžž da tiõrvâsvuõd ouu'deem diõtt.

Raajât koo'ddin kēäll'jeei da ââ'net huõl â'lddluâdast

Koo'ddin âlgg raajjâd määngpeällsaž aazzâlpuu't'tõõzz jee'res taarbid. Ka'nntep vuõss-sâjjsânji markkânmeâldlaž aazzâlpuu't'tõõzz. Kue'ddep vasttõõzz luâttjaukki čâuddmõõžžâst da äimmõsmuttâz tuâsttmest činlmõõvee'l koollviõkkšõs markkânvuâdđsaž čâuddmõõžžid. Haa'leep, što raajmmõõžžâst kââ'ddet luâđ määngpeällsažvuõd da suõjjlet čäccõõzzid.

Kokoomuuzz miõlâst oummu vuäžžâ jiiij va'lljeed, mâin neävvin sij jâ'tte. Jââttmõš âlgg lee'd njue'bžžel puki jââ'ttemnaa'livui'm. Haa'leep ouu'deed vooudlaž poojâsjââttlõõgg kääzzkõstää'zz pue'reem diõtt da piâsttji kie'ppeem diõtt.